

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

טכ מיבצנ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

כי תבא נצבים כט

אל המקום הזה ויצא סיון
מלך השבון ועוג מלך היבשן
רקראתנו למלחמה ונכבם:
(ו) ונקח את ארצם ונתנה
לנחלה לראובני ולגדי ולחצי
שבט המנשי: (ז) ושמתם את
דברי הברית הזאת ועשיתם
אתם למען תשכילו את כל
אשר העשיון: פ

(ט) אתם נצבים היום כלכם
לפני יהוה אלהיכם ראשיכם
שבטיכם

תרגום אונקלוס

ונפק סיון מלכא דחשבון ועוג מלכא
דמתנן לקדמונתנא לאקחא קרבא ומחניננו:
(ו) וכבשנא ית ארעהון ויהבנה לאחסנא
לשבטא דראובן ולשבטא דגד ולפלגות
שבטא דמנשה: (ז) ותרון ית פתגמי
קמא דדין ותעבדון יתהון בדיל דתעלחון
ית כל די תעבדון:

(ט) אתון קמין יומא דין פולכון קדם יי
אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון
וסרכיכון

תרגום אשכנזי קמח

אנקאמעט: צאג סיון קעניג
צו השבון, אונד עוג קעניג צו
בשן ווידער אונג צו פֿעלדע;
אלליין וויר שלוגען זיא, (ז) נאכה-
מען איהר לאנד איין, אונד
נאכן עם דען שטעממען ראובן
אונד גד, וויא אויך דעם האל-
בען שטאממע מנשה צום ערב-
גוטע. (ח) בעאבאכטעט אלזא
דיא ווארטע דיעזעס בונדעס
אונד טוהט דארנאך, זא ווער-
דעט איהר גליק האבען אין
אללעם וואס איהר פֿאר-
נעהמעט.

(ט) איהר שטעהעט יעצט אל-
לע פֿאר דעם עוויגען, אייע-
רעם גאטטע, שטאממהייט-
טער

ר ש י

(ו) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם
רואים עלמכם בגדולה וכבוד אל תבצעו
במקום ואל ירום לבנכם ושמתם את
דברי הברית הזאת. ד"א ולא נתן ה' לכם
לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו
אל רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה
ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום
הזה אבל מכאן ואילך יקפיד ולפיכך.
(ח) ושמתם את דברי הברית הזאת וגו':

(ט) אתם כלבים. מלמד שכינסם משה
לפני הק"ה ביום מותו להכניסם
בברית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם
לשבטיכם

ב א ו ר

נעשו לכם אותות כי ולא סיון וגו' זהו פשוטו, וכן תרגם המתרגם האשכנזי: (ו) לראובני,
תחסר מלת שבט ומוכן מעלמו: (ח) למען תשכילו, כמו תלליחו, והוא פעל יולא לשני
פעולים והעד אשר תעשו, כמו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל (שמואל א' י"ח י"ד). (הראב"ע),
וכן תרגם אונקלוס והמתרגם האשכנזי. ויתקן גם לפרשו כפשוטו, שתשכילו מעתה והלאה ותתבוננו
את כל אשר תעשו, לא תהיו עוד נמהרי לב ונחונים אל היצר בעבדים לאדוניהם: העשיון.
הנו"ן נוסף:

(ט) אתם נצבים היום כלכם, כדכתיב לעיל ויקרא משה אל כל ישראל, ואמר להם שנסם היום
לפני הק"ה ביום מותו, כדי להעבירם בבריתו ונאלחו, כי בברית הראשונה של מתן תורה
לא היו שם אלות וקללות, והוסיפם עתה מיראתו סן נפתה לב קלתם לשקולי ע"א, כמו שיאמר
כי אתם ידעתם וגו': ראשיכם שבטיכם, ראשיכם לשבטיכם כן פירש רש"י, וראב"ע כתב שהוא
כמו

שְׁבִיכֶם וְקִנִּיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל
 אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (י) מִפְּכֶם נְשִׁיכֶם
 וְגִירָה אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנֵיךָ מֵחֵטֵב
 עֲצִיבָה עַד שְׂאֵב מִימִיָּה: (יא) לְעִבְרָה
 בְּבֵרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֵלֹתָי
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ
 הַיּוֹם: * (יב) לְמַעַן הִקִּים אֶתְּךָ
 הַיּוֹם לֹו לְעַם וְהוּא יְהִי לְךָ

טער דער געשלעכטער, על-
 טעסטען אונד אומטלייטע, אויך
 יעדער געמיינע אין ישראל;
 (י) אייערע קינדער, ווייבער,
 אונד דער פֿרעמדע, דער אים
 לאַגער בייא אייך איזט, פֿאָן
 האַלצהויער בין וואַסערשע-
 פֿפֿער; (יא) דאַס דוא דורך דיא
 שטיקע דעס בינדניססעס גע-
 העסט (דען בונד אַננעהמסט),
 אונד דען פֿעראיידוגנספֿלוך
 (אים איבערטערעטונגספֿאללע
 איבערנעהמסט, מיט וועלכעם
 דער עוויגע דין הייטע פֿער-
 פֿעליכ=

לאלהים

תרגום אונקלום

וסרכיכון כל אינש ישראל: (י) מפלכון
 נשיכון וגירך די בגו משריתך מלקט אעך
 עד מלי מימיה: (יא) לאעלותך בקימא
 די אלקה ובמוקתיה די יי אלקה גזר עמך
 יקמא דין: (יב) בדיל לאקמא יתך יקמא דין
 קדמוהי לעמא והוא יהי לך לאלקה במא

ר ש"י
 לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב
 קודם ואח"כ כל איש ישראל: (י) מחוטב
 ענין. מלמד שגאו כנעניים להתגייר
 צימי מזה כדרך שגאו גבעונים צימי
 יהושע וזהו האמור בגבעונים ויעשו גם
 כמה בערמה (יהושע ט') ונתנס משה
 חושבי ענים ושואני מים: (יא) לעברך.
 להיותך עובר בצרית. ולא יתכן לפרשו
 כמו להעבירך אלא כמו לעשותכם אותם
 (דברים ד'): לעברך בצרית. דרך העברה

קך היו כרתי צריות עושין מחילה מכאן ומחילה מכאן ועוברי' בנתיים כמו שנאמר העגל אשר
 כרתו לשנים ויעברו בין בתריו (ירמיה ל"ד): (יב) למען הקי' אותך היום לו לעם. כל כך הוא
 נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך
 שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא אוסר אתכם בשנועות הללו שלא תקניטוהו וזהו
 שהוא אינו יכול להבדל מכם. עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרה. ומדרש אגדה למה נסמנה
 פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבת"כ הוריקו
 פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הנעספתם למקום
 ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר

באור

כמו האלה שרה אמי, והנבואה עודד הנביא, וכן הוא ראשיכם ראשי שבטיכם. ודעת הרמב"ן
 ז"ל שהוא כלל ואחריו פרט, הכלל ראשיכם וכל שבטיכם, והפרט זקניכם ושטריכם שהם
 הראשים, וכל איש ישראל הם השבטים שזכר, והוסיף לפרוט הטף והנשים וגו': (יא) לעברך,
 שם הפועל, והכ"ף אינו כנוי הפועל, כי אם כנוי הפועל אשר אליו תיוחס פעולת ההעברה,
 עובר שלך, להיותך עובר, ולא יתכן לפרשו להעבירך, אלא כמו לעשותכם אותם (לעיל ד' י"ד):
 בברית, דרך העברה כך היו כרתי צריות, עושין מחילה מכאן ומכאן ועוברין בנתיים, כמו
 שנאמר העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו (ירמיה ל"ד י"ח). והנה מלת עבר עם צי"ת
 הוא עשיית הצרית, ובלא צי"ת הוא הפרת הצרית, וכבר זכרנו זה בפ' וירא (בראשית ט"ו
 י"ד): (יב) למען הקים אתך היום לו לעם, הצרית הזה הוא שיקים ה' אותך לעם סגולתו,

כדי

נצבים כט

לאלהים כאשר דבר לך וכאשר
נשבע לאבתך לאברהם ליצחק
וליעקב: (יג) ולא אתכם לבדכם
אנכי כרת את הברית הזאת
ואת האלה הזאת: (יד) כי את-
אשר ישנו פה עמנו עמד היום
לפני יהוה אלהינו ואת אשר
איננו פה עמנו היום: (טו) כי-
אתם ידעתם את אשר ישבנו

תרגום אשכנזי קמט

פִּלִיטֶטֶט, (יג) אום דיק היר-
מיט צו זיינעם פִּאָלקע אַנצו-
נעהמען, אונד דיין גאטט צו
זיין, וויא ער דיר פֿערהיי-
סען אונד דיינען פֿאַרפֿאַהרען,
אברהם יצחק אונד יעקב צו-
געשוואָרען האָט. (יד) ניכט
מיט אייך אַלליין, זעטצע איך
דיעזען בונד אונד דיעזען פֿער-
אידיגונגס־פֿעסט; (יד) זאָג-
דערן מיט דעם, וועלכער היר
פֿאַר דעם עוויגען אונזערעם
גאָטטע, מיט אונז צו געגען
איזט, אונד אויך מיט דעם-
יעניגען דער היר ניכט צו גע-
גען איזט. (טו) איהר עראינערט אייך נאָך, וויא וויר אונז אין מצרים אויפֿגעהאַלטען

האָ

תרגום אונקלוס

די מליל לך וכמא די קיים לאברהם
לאברהם ליצחק וליעקב: (יג) ולא עמכון
בלחודיכון אנא גנר ית קימא הקין וית
מוקתא קדא: (יד) ארי ית מן די איתוהי
הקא עמנא קאים יומא דין קדם יי אלהנא
וית מן די ליתוהי הקא עמנא יומא דין:
(טו) ארי אתון ידעתון ית די יתיבנא בארעא

ר ש י

כך האיר לנס וכן עתיד להאיר לנס
והקללות והייסורין מקיימין אתכם ומליבין
אתכם לפניו ואף הפרשה של מעלה מזו
פיוסין הם אתם ראיתם אשר עשיתי.
ד"א אתם נבנים לפי שהיו ישראל יוצאין
ממצרים לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה
אותם מלכה כדי לזרום וכן עשה יהושע
וכן שמואל התלבטו ואשכטת אתכם (שמואל)
א' י"ג) כשילאו מידו ונכנסו לידו של
שאל: (יד) ואת אשר איננו פה. ואף
עם דורות העתידים להיות: (טו) כי
אתם

דמצרים

ב א ו ר

כדי שיהיה הוא לך לאלהים, ובהיות התכלית נכבד כל כך לריך שתהיה קבלתו בתכלית
השלמות. (רע"ס): (יד) ישנו, נו"ן נוסף: ואת אשר איננו פה, והם הדורות הבאים,
ולכך לריך שתודיעם שמתנת הארץ ויתר הטובות אשר הועתקו על ידכם אליהם, לא היו כי
אם על תנאי קיום הברית, ובאותו התנאי בעלמנו התנחלתם אותם לבניכם אחריכם: (טו) כי
אתם ידעתם וגו', לפי שראיתם האומות עובדי אלילים, שמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת
אחריהם

ה מ ע ר

כט (טו) כי אתם, בתוכן הפסוקים האלה עד סוף הפרשה יראה לי, כי עוד לא הטהרו
כל ישראל מטומאת דעות הנפסדות אשר נחלו אבותיהם בארץ מצרים, ועל זה
אמר ותראו את שקוביהם וגו', והעד כי יהושע לוח את העם כאשר קימו וקבלו עליהם עול
מלכות שמים ועתה הסירו את אלקי הנכר מקרבכם (יהושע כ"ד כ"ג), ומז"ל קבלו שפסל מסכה
עלה עמהם מים סוף. והנה אדון הנביאים ידע בנשמת שדי אשר הניחו כי אנשים בעם
אשר לכל האומות המופתים עוד לא יאמינו בה' ובמשה עבדו בכל לבנם, כל ינטמו בנרכותיו
ואל

תרגום אשכנזי

נצבים כט

האבען, אונד הערנאך צוויי
שען פֿערשידענען פֿעלקערן
גערייזט זינד, דיא איהר אנט
געטראפֿען; (טז) איהר האבט
איהרע גרייל, אונד דיא אבֿ
שייליכען געטצענבילדער, פֿאן
האָלץ, שטיין, זילבער אונד
גאלד, דיא זיא האַטטען,
געזעהען. (יז) זאָללטע עטוואַ
איין מאַן אָדער ווייב, געשלעכט

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ
בְּקֶרֶב הַגּוֹזִים אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם:
(טז) וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת־
גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר
עָמְדָם: (יז) פֶּן־יִשְׁכַּח אִישׁ אֶת־
אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפַּחַתָּה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר

לָבְבוּ
אָדער שטאַם אונטער איין זיין, דעססען הערץ זיך שאַן יעצטן פֿאן דעם עוויגען אונזע
רעם

ר ש י

תרגום אונקלוס

אתם ידעתם וגו'. ותראו את שקוליהם
לפי שראיתם החומות ע"א ושםא השיא
לב אחד מכס אותו ללכת אחריהם:
(יז) פן יש נכס וגו'. לפיכך אני לריך
להשביעכם: (טז) ותראו את שקוליהם.
על שם שהם מאוסים בשקלים: גלוליהם.
שמוסרחים ומאוסין כגלל: עץ ואבן. אותן
של עמים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי
שאיך הנבבי ירא שמה יגנבו של כסף וזהב עמהם
בחדרי משבתם הם לפי שהם יראים שמה יגנבו: (יז) פן יש נכס. שמה יש נכס: אשר
לכבו

דְּמִצְרַיִם וְיִתְּדֵי עֲבָרְנָא בְּגוֹ עַמְמֵי דִּי עֲבַרְתוּן:
(טז) וְתִרְוִיחוּן יַחַד שְׁקוּצֵיהוֹן וְיַחַד טְעוּתְהוֹן אָעֵא
וְאֶבְנָא כֶּסֶפָא וְזָהָבָא דִּי עָמְדוּן: (יז) הֲלֵמָא
אֵיחַ בְּכּוּן גְּבַר אוֹ אִתְתָּא אוֹ זְרַעִית אוֹ
שֵׁבֶטא
שאיך הנבבי ירא שמה יגנבו של כסף וזהב עמהם
בחדרי משבתם הם לפי שהם יראים שמה יגנבו: (יז) פן יש נכס. שמה יש נכס: אשר
לכבו

ב א ו ר

אחריהם: (טז) שקוציהם, על שם שהם מאוסים בשקלים: גלוליהם, שמוסרחין ומאוסין כגלל:
(יז) ראש

ה מ ע מ ר

ואל יפחדו מקללותיו, בחשבם אך דבר שפתים המה רוח אנוש הנינם ומפי עליון לא ילאו,
ואך מיראת משה ומפחד העונש עבדו את ה' בלב ולב, וע"ז אמר פן יש נכס שרש פורה ראש
ולענה, כלומר שעתה הוא אך שרש וברבות הימים יעשה פרי. ויפה תרגם אונקלוס לפי דרכנו
גבר מהרהר חטאין או זדין (ולדעת חז"ל שהבאנו לעיל בענין פסל מיכה יתכן שבין במאמר
או שבת על שבת הדני שזנו אחרינו כנודע, ועתה יאמר על שרש וגו', והוא האיש אשר אך
לכבו סונה מעם ה' ועוד לא פעל און בפרהסיא אז יעשן אף ה' וגו' עד פסוק כ"א (וכבר
אמרו חז"ל, בע"ז הקב"ה מלרף מחשבה למעשה); אולם כאשר תלוא המחשבה לפועל וראש
ולענה יפירו, אז ואמר הדור האחרון וגו', וחתם הנסתרות לה' אלקיניו דבר זה נגד האנשים
אשר ידע כי לכנס איננו שלם עם ה', ואמר אם גם לפני נגלו מלפניו לכנס, בכל זאת אין
לאל ידי להעניש אתכם על רעיוני רוחכם ועל מחשבותיכם כי הנסתרות לה', ודבר גדול דבר
פה אב הנביאים והוא שאין לדון ליסר שום איש על מחשבות נפשו ואמונת לבו אם גם נודעים
הן לנו ערם יעברו לפעלות אדם, יען השופטים אשר הואמו בארץ אך מעשי איש ישפטו כי
הגוף הפועל בעפר יסודו, לכן מן הדין כי גם קרוני חומר יביאחו במשפט, אכן הנפש היא
חלק אלקי ממעל ואך שובן שמים יחרן משפטה, וזה לדעתי כוונת חז"ל שלא שאלו שאלו בו מעשה
אין לוקין עליו.

וקנאהו

רעם גאטטע אכגעוואנדט האָ
 בע, דען געטטערן דיעזער
 פֿעלקער נאָך צו וואַנדעלן, אונד
 איהנען צו דיענען; זאללטע
 איינע וואורצעל אונטער איין
 זיין, דיא זאָ גיפֿטיגעס אונד
 ביטטערעס קרויט הערפֿאַר-
 בראַכטע; (יח) איין מענש,
 דער ווען ער דיעזען פֿעראיי-
 דיגונגספֿליך הערט, זיך זעלבסט
 אים הערצען זענעט, אונד
 שפּריכט: מיר ווירד עס וואָהל
 זיין, זוען איך דעם דינקעל
 מיינעם הערצענס נאָוואַנדלע,

לִבְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוּדָה
 אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי
 הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ
 פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: (יח) וְהָיָה
 בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת
 וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם
 יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלֶךְ
 לְמַעַן סִפּוֹת הַרְוָה אֶת־הַצִּמְאָה:

לא

אונד דיא פֿעללערייא אויף דען דורשט הייפֿע (דיא נאָטירליכען בעגירדען מיט איבערמ-
 טיגען

ר ש י

חרגום אונקלוס

לִבְבוֹ פּוֹנֵה הַיּוֹם. מלקבל עליו הכרי': שרש
 פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשב מר כנידן
 שהם מרים כלו' מפרה ומרב' רשע בקרבנב'.
 (יח) והתברך בלבבו. לשון ברכה יחשוב
 בלבו ברכת שלום לעלמו לאמר לא יבואני
 קללות הללו אך שלום יהיה לי: והתברך.
 בנדי"ר אשוי"א בלע"ז, כמו והתגלח והתפלל:
 בשרירות לבי אלך. במראית לבי כמו
 אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ד) כלומר
 מה שלבי רואה לעשות: למען ספוט
 הרוה. למען שאוסף לו סורענות על
 מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר
 עליהם וגורם עתה שאזרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל וכן תרגם אונקלוס בדיל לאוספה
 ליה חטאי שלותא על זדנותא שאוסף לו אני השגנות על הזדנות: הרוה. שוגג שהוא עושה
 כאד' שגור שהוא עושה שלא מדעת: הלמאה. שהוא עושה מדעת ובתאוה:

שִׁבְטָא דִּי לְבִיָּהּ פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחַלְתָּא דִּי
 אֱלֹהֵנָא לְמַהֲרָא לְמַפְלַח יַח טַעוֹתָ עִמָּמָא
 הַאיגוֹן דְּלִמָּא אִית בְּכוּן גְּבַר מְהַרְהַר חֲטָאִין
 או ידון: (יח) ויהי במשמעיה יח פתחמי
 מומתא הדא ויחשב בלביה למימר שלמא
 יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אויל בדיל
 לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא:

לא

יעשן

ב א ז ר

(יו) ראש ולענה, עשנים מרים או ממיתים, ושם כן בל"הק, והטעם שרש מלמית ומגדל
 מרורות, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבנס. ואונקלוס תרגמו על ההרהור ומחשבת הלב, כי
 הוא בסתר, וסופו להגלות ע"י הרעות היוולדות ממנו, כמו השרש המוליד פרחים רעים, וסמים
 ממיתים: (יח) והתברך בלבבו, לשון ברכה, יחשוב בלבו ברכת שלום לעלמו, לאמר לא יבואני
 קללות הללו, אך שלום יהיה לי. והתברך בנדי"ר אשוי"א בלע"ז, (ובל"א ווירד זיך זעגנען),
 כמו והתגלח והתפלל. (רש"י), כי הוראת ציין התפעל על הרוב פעולה חוזרת (ווערבוך
 רעליקוואקס): בשררות לבי אלך, במראית לבי, כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ח י"ז),
 כלומר מה שלבו רואה לעשות. (רש"י), והרמב"ן פי' התאוה הגונבת ומתחזקת בלב תקרא
 שרירות כלשון חכמים שריר וקיס, וכן בשרירי בטנו (איוב מ' ט"ז): למען ספוט הרוה את
 הצמאה, רוח ולמאה הם שמות המקרה, או החוארים המופשעים, שדרכם לבא על משקל
 יקיבה, כמו שזכרנו פעמים רבות. והנה הרוה כמו לתאוה המותות ולירש אמוך שובע,
 בעיני

תרגום אשכנזי

נצבים כט

טיגען פֿערמעהרע; (יט) איי= נעם זאלען ווירד דער עוויגע ניממערמעהר פֿערגעבען וואָל= לען, פֿילמעהר ווירד דער צאָרן דעם עוויגען אונד זיין אייפֿער איבער איינען זאלען מאַן רוי= כען, אַללע פֿערפֿלוֹונג, דיא אין דיעזעם בוֹע שטעהט, ווירד זיך אויף איהן לעגען, אונד דער עוויגע ווירד זיינען נאָמען אונטער דעם היממעל אויס= טילגען, (כ) איהן ווירד ער אויס אַללען געשלעכטערן ישראל'ס צום אונגליק אויסזאָג=

(יט) לא־יאֵבֶה יְהוָה סֶלַח לוֹ כִּי אִז יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וּקְנָאתוֹ בְּאִישׁ הֲהוּא וּרְבִצָה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָהָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: (כ) וְהַבְּדִילוֹ יְהוָה לְרַעְהָ מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֱלֹתֵי הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

ואמר

דערן, נאָך אינהאַלט אַללער פֿעראַידיגונגספֿליכע, דיא אין דיעזעם בוֹע דער לעהרע פֿער=

ר ש י

תרגום אונקלוס

(יט) יעשן אף ה'. על ידי כעס הגוף מתחמם והעשן יולא מן האף וכן עלה עשן באפו (שמואל ב' כ"ג) אף על פי שאין זו לפני המקום הכתוב משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמה אנפרנמי"ט אצות לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה: (כ) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר

(יט) לא ייבִי יי למשבק ליה ארי בן יתקף רוגזא דיי וחמתיא בגברא דההוא וידבקון ביה בל לנטיא דכתיבין בספרא דדין וימחי יי ית שמייה מתחות שמיא: (כ) ויפרשיגיה יי לבישא מפל שבטיא דישראל בכל לנטי קנא דכתיבין בספר

אורחא

בספר

ב א ו ר

בענין וישמן ישרון ויבעט (לקמן ל"ב ט"ו), והלמאה כנוי לתאות הדברים הנזכרים, כמו הזוטא לתאבון. ומלת ספוט לשון תוספת כמו ספוט תעאת, והוא מקור סמוך. ואין למען במקום הזה נתינת טעם, בשרירות לבו אלך, בעבור שאספה, אבל הוא כמו לסכות, ואמר הכתוב כי בעבור זה יהיה כך, כי בכל סנה עם עלול יאמר למען, בין שיעשה אדם הגורם לרעותו בעלול, כמו למען אשר ייטב לך, בין שהיא' שלא מדעתו כמו למען למוג לב (יחזקאל כ"א ב'), למען יכרת (הושע ח' ד'); והשעור הכתוב אם ילך אחרי שרירות הלב ומראיית העין, ולא יתן מחסום לתאות הדברים שיש בהם כורך ותועלת, סוכו שוסף עליהם תאות הדברים שאין כורך ותועלת בהם, כי אם זדון הולך וגאון השובע: (יט) יעשן אף, על ידי כעס הגוף מתחמם והעשן יולא מן האף, וכן עלה עשן באפו (שמואל ב' כ"ג ט'), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע, כפי דרך ארץ. (רש"י): וקנאתו, לשון חמה, אנפרנמי"ט, ל"ל אפרנמי"ט, והוא כל"א (חייפער), אצות לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה. (רש"י): (כ) הכתובה בספר התורה הזה, ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת (דברים כ"ח ס"א), הזאת לשון נקבה מוסב אל התורה, הזה לשון זכר מוסב אל הספר, וע"י

ה מ ע מ ר

(יט) וקנאתו, פירש"י לשון חמה אנפרנמיט כלע"ו, תיקונו וסתרונו עיין ש"ה ש"ו. (ד"ה).

(כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאֶחָדוֹן בְּנֵיכֶם
 אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכִּירֵי
 אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
 אֶת־מְכוֹת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶת־
 תַּחְלָאֵיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:
 (כב) גִּפְרִית וּמְלַח שִׁרְפָה כָּל־
 אֶרֶצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח
 וְלֹא־יֵעָלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב
 כְּמִהְפַּכֶת סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה
 וצְבוִיִּים אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאִפּוֹ
 וּבַחֲמָתוֹ: (כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם
 עַל־מָה עָשָׂה יְהוָה כִּכֵּה לָאָרֶץ
 הַזֹּאת מִהַחֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

פֶּעֶר צִיִּיכְנַעַט זִינְד. (כא) אִין דֶּער
 שפּעטעס טען צוקונפֿט, ווען
 דיא קינדער, דיא נאך אייך
 לעבען ווערדען, אונד דער
 אויסלענדער, דער אויסענט־
 פֿערנטעם לאַנדע קאָמט,
 דיא פּלאַגען דיעזעס לאַנדעס,
 אונד דיא זייכען וואַרנעהומען,
 מיט וועלכען דער עוויגע זאָל־
 כּעס בעלאַדען האַט, (כב) דען
 ערדבאָדען, דער דורך דען
 בראַנד, וויא אִין שוועפֿעל אונד
 זאָלץ פֿערוואַנדעלט איזט, ניכט
 בעזאָעט ווערדען קאָן, ניכטס
 הערפֿאַרברוינגט, אויך ניכט
 איינמאָהל אונקרויט אויפֿשיסן
 לעסט, אונד דעם סדום,
 עמורה, אדמה אונד צבויים
 גלויכט, דיא דער עוויגע אים
 צאָרן אונד גריממע אומגע־
 קעהרט האַט; (כג) זאָ ווערדען
 אַללע פֿעלקער פֿראַגען; וואָ־

וצבויים קרי ואמרו

רום האט דער עוויגע דיעזעם לאנדע אלז געטהאן? וואהער דיעזער גראסע גריממוגע

צאָרן

ר ש י

תרגום אונקלוס

אורִיתָא הִדִּין: (כא) וַיִּמַר דָּרָא בְּתַרְחָא
 בְּנִיכּוֹן דִּי יִקְוּמוּן מִבְּתַרִּיכוֹן וְבַר עַמְמִין
 דִּי יִתִּי מֵאֶרֶע רְחִיקָא וְנִחוּן ית מַחְתָּא
 דְּאַרְעָא הִהִיא וְיַת מוֹרְעָא דִּי אֲמַרַע יִי
 בָּהּ: (כב) גּוֹפְרִיתָא וּמְלַחָא יִקְדַּת כָּל אֶרְעָא
 לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל
 עֵשֶׂב אֶמְרָא כְּמִהְפַּכְתָּא דְּסֶדֶם וְעַמְרָא אֲדָמָה
 וצְבוִיִּים דִּי הִפְךָ יִי בְּרוּגְוִיָּה וּבַחֲמָתִיהָ:

בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה
 וגו' (דברים כ"ח). הזאת לשון נקבה מוסב
 אל התורה הזה לשון זכר מוסב אל
 הספר. ועל ידי פיסוק הטעמים הן
 נחלקים לשתי לשונות בפרשת קללות
 הטעמה נתונה תחת בספר והתורה הזאת
 דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן
 הטעמה נתונה תחת התורה נמלא ספר
 התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר
 נוסל אחריו שהלשון נוסל על הספר:
 ולא

(כג) וַיִּמְרוּן כָּל עַמְמִיא עַל מַה עֲבַד יִי כְּדִין לְאַרְעָא הַדָּא מַה תִּקּוּף רוּגְזָא רַבָּא
 הִדִּין

ב א ו ר

וע"י פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, כפ' הקללות הטעמא נתונה תחת בספר,
 והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת, וכאן הטעמא נתונה תחת התורה נמלא ספר
 התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נוסל אחריו, שהלשון נוסל על הספר (רש"י):
 (כג) ואמרו כל הגוים, הוא הדור האחרון והנכרי הנאמרים למעלה, וכשנה בעבור שארכו

(כד) וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־
 בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר
 כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם: (כה) וַיִּלְכְּדוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים
 אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם וְלֹא חָלַק
 לָהֶם: (כו) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאֶרֶץ
 הַהִוא לְהַבִּיאַ עֲלֵיהֶּ אֶת־כָּל־
 הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה:
 (כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם
 בְּאָרְץ וּבְחַמָּה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל
 וַיִּשְׁלַכְם אֶל־אֶרֶץ אַחֲרַת כְּיוֹם
 הַזֶּה: (כח) הַנִּסְתָּרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ

צִיָּאָרָן? (כד) אונד מאן ווירד
 א:טווארטען: ווייל זיא דען בונד
 פֿערליעסן, דען דער עוויגע, דער
 גאָטט איהרער פֿאַרפֿאַהרען
 מיט איהנן געשלאָססען, אַלס
 ער זיא אויס דעם לאַנדע מצרים
 פֿיהרטע: (כה) הינגינגען דיענטן
 אַנדערן געסטערן אונד בעטהען
 טען זיא אָן, געטטער, דיא זיא
 ניכט קאַנטען, דיא ער איהן
 נען אויך ניכט בעשיעדען האָט;
 (כו) דאַרום איזט דער צאָרן
 דעם עוויגען איבער דיעזעם
 לאַנד זאָ ענטבראַנגט, דאַס
 ער אַללע פֿליכע אויף דאַס
 זעלבע קאַממען ליעם, דיא
 אין דיעזעם בוֹכע געשריעבען
 שטעהען: (כז) דאַרום שטים
 זיא דער עוויגע אויס איהרעם
 לאַנדע מיט צאָרן, גרים אונד
 גראָסער אונגאַדע, אונד וואַרף
 זיא אין איין אַנדערעם לאַנד,

והנגלות

לי רנתי

וויא יעצט געשעהען איזט. (כח) פֿערבאַרגענע דינגע זינד דעם עוויגען אונזערעם גאָטטע

חרגום אונקלוס

ר ש י

הַדִּין: (כד) וַיִּמְרוּן עַל דֵּי שְׁבָקוּ יַח הַיָּמָא
 דֵּי אֱלֹהָא הַאֲבֹתָהוֹן הֵי גִזְר עֲמִדְוֹן
 בְּאַפְקוּתֵיהּ יִרְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 (כה) וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטַעֲנֹת עִמְמִיא וּסְגִידוּ
 לַהֹן דְּחָלָן דֵּי לֹא יִדְעוּנָן וְלֹא אֲמִיבָא לַהֹן:
 (כו) וַתִּקְיַף רוּגְזָא דֵּי בְּאַרְעָא הַהִיא לְאַיְתָאָה
 עֲלֵהּ יַח כָּל לְוִטְיָא דְּבַחֲיָבִין בְּסִפְרָא הַדִּין:
 (כז) וַטְלַטְלִינוּן יִי מֵעַל אֶרְעָהוֹן בְּרָגוּ
 וּבְחִימָתָא וּבְחִקוּף רַב וַאֲגִלְיָנוּן לְאַרְעָא אַחֲרֵי כֵּיּוּמָא הַדִּין: (כח) דְּמִטְמָרִין קָדָם יִי

(כד) ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם: לא
 ידעום. לא ידעו בהם גבורת אבות ואנקלוס
 חרגום לא אטענא להון לא הטיבו להם
 שום טובה. ולשון לא חלק אותם אלוה שזכרו
 להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
 (כו) ויתשם ה'. בתרגומו וטלטלינון וכן
 הנני נותשם מעל אדמתם (ירמיה י"ג):
 (כח) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו
 מה בידינו לעשות אתה מעניש את הכבדי'
 על ההורדי היסוד שנאמר סן יש בכס איש
 וגו'

ב א ו ר

הדברים, כמשפט הלשון: (כח) אשר לא ידעום, לא הכירו מניאותם ויכלתם בשום פנים:
 ולא חלק להם, השם, שלא נתן אותם שרים על ישראל, כאשר שמש על האומות, כי אין
 שום מזל או שר מזרי מעלה מתקן עניני האומה הנבחרת, כענין שנאמר אשר חלק ה' אלהיך
 אותם לכל העמים ואתכם לקח ה' וגו' (לעיל י"ט ב'): (כח) הנסתרות לה' אלהינו, מי
 שיעבור

והנגלת לנו ולבנינו עד-עולם
 לעשות את-כל-דברי התורה
 הזאת: * ס רביעי שני ל (ה) והיה
 כיריבאו עליה כל-הדברים
 האלה הברכה והקללה אשר
 נתתי לפניך והשבת אל-לבבך
 בכל-הגוים אשר הדיחה יהוה
 אלהיך שמה: (ג) ושבת עד-
 יהוה אלהיך ושמעת בקלו בכל
 אשר-אנכי מצוה היום אתה
 ובניך בכל-לבבך ובכל-נפשך:
 (ג) ושב יהוה אלהיך את-שבותך

* שבת נמנחה וניוס ז' וה' קורין ע"כ ורחמך
 זעלע; (ג) זא ויירד דער עויגע דין גאטט זיך אויך דיינער ערבארמען, אונד דייך אויס

חרגום אשכנוי קנב

פארבעהאלטען, וואס אבער
 אונד אונד אונזערע קינדער
 און דאס וויר נעהמליך טהון
 זאללען אללע ווארטע דיעזער
 לעהרע.

ל (ה) ווען נון קינפט'יג אללע
 דיעזע דינגע איינטרעפן
 פֿען, זעגען אונד פֿלויך, וויא
 איך זיא דיר פֿאָרגעלעגט האָ
 בע; דוא ניממסט עם אונטער
 דען פֿעלקערן, דאָהין דייך דער
 עויגע דין גאטט פֿערשטאָסען
 האָט, צו הערצען; (ג) בע
 קעהרסט דייך צו דעם עויגען
 דיינעם גאטטע, אונד געהאָר
 כעסט זיינער שטיממע, וויא
 איך דיר הייטע געביעהטע, דוא
 אונד דיינע קינדער, פֿאָן גאָנ
 צעם הערצען אונד גאנצער
 אונד דייך אויס דער

ד ש י

וגו' ואחר כך ראו את מכות הארץ ההיא
 והלא אין אדם יודע טמונתיו של חבירו
 אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן
 לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יסוד אבל
 הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו
 ואם לא נעשה דין בהם יעשו את הרבים.
 נקוד על לנו ולבנינו לדרוש שאף על הנגלו'
 לא עשו את הרבים עד שעברו את היודן
 משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים
 ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה:

ל (ג) ושב ה' אלהיך את שבותך. היום
 לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו
 למדו מכאן כניבול שהשכינה שרויה עם
 ישראל

חרגום אונקלוס

אלהא ודגלון לנא ולבנגא עד עלמא
 למעבד ית כל פתגמי אורייתא דרא:
 ל (א) ויהי ארי ייתון עלך כל פתגמא
 האלון ברכן ולושיין די יתבית קדמך
 ותחיב ללבך בכל עממא די אגלך יי אלהך
 לתמן: (ג) ותחוב לדחלתא דיי אלהך
 ותקביל למימריה פכל די אגא מפקיד לך
 יומא דין את ובנגך בכל לבך ובכל נפשך:
 (ג) ויחיב יי אלהך ית שכי גלותך וירחם
 עלך

ב א ו ר

שעבוד] ע"ן נסתר, משפטו ביד השם לבדו, כי לפניו נגלו כל תעלומות לב, ואין אדם יודע
 טמונתיו של חבירו; אבל אם היתה בגלוי חוב לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה
 בהם דין, יעשו הרבים על פשעי היסוד, כמו שאמר למעלה:
 ל (ג) ושב, כמו והשיב. ועל דעת ר' יהודה המדקדק הראשון הוא מענין השקטה והנחה,
 העם שישקט הגלות ויניח להם מלכתם, וזה לא יתכן זולת שישיבם אל מקומם, כי הגולה
 מארכו